

NEDERLANDSE ANTILLEN EN ARUBA

1 Aruba 374
2 Bonaire 374
3 Curaçao 375

4 Saba 373
5 Sint Eustatius 373
6 Sint Maarten 370, 371

De Nederlandse Antillen behoren tot het Zuid-Amerikaanse en oostelijke Caribische gebied. De zogenaamde Bovenwindse Eilanden (Sint Maarten, Saba en Sint Eustatius) worden aan de oostkant begrensd door de Atlantische Oceaan en aan de westkant door de Caribische Zee. De Benedenwindse Eilanden (Aruba, Bonaire en Curaçao) liggen ten noorden van Venezuela en in het zuidelijke deel van de Caribische Zee. Alle eilanden hebben een vulkanische oorsprong en bestaan uit lava- en basaltgesteente, en uit verweringsbodems. Op de Benedenwindse Eilanden en op Sint Maarten en Sint Eustatius zijn tevens gebieden met kalkbodem. Het klimaat is tropisch en merendeels droog woestijnachtig. Soms worden de eilanden geteisterd door heftige regenval en orkanen, waarbij vaak bomen sneuvelen.

Kapokboom en ficus leveren de meeste monumentale bomen van de Antillen. Ze kunnen zeer omvangrijk en hoog worden. In de slapende vulkaankrater The Quill groeit een reusachtige ficus die als de grootste en mogelijk oudste boom van het Koninkrijk der Nederlanden beschouwd kan worden. Overigens zijn er op de Antillen veel bomen uit andere tropische continenten ingevoerd vanwege hun sier- of gebruikswaarde.

Hoewel de cultuurinvloed groot is op Antilliaanse vulkaan-eilanden, hebben ze van oorsprong een rijke natuur die zelfs enigszins vergelijkbaar is met die op de Galapagoseilanden. Er komen organismen voor die endemisch zijn, dat wil zeggen dat ze nergens anders ter wereld voorkomen. Hieronder zijn enkele boomsoorten. Zuilcactussen kunnen soms uitgroeien tot grote bomen en zijn kenmerkend voor de Benedenwinden. Plaatselijk, zoals op Saba, Bonaire en Sint-Eustatius, zijn vochtige nevelbossen en zoutminnende mangrovebossen (op Sint Maarten, Sint Eustatius en Aruba) langs de kust te vinden.

De Bovenwindse Eilanden

Sint Maarten

Sint Maarten bestaat uit een noordelijk deel, dat onder Frans bestuur valt, en een zuidelijk deel, dat tot het Koninkrijk der Nederlanden behoort. Het Nederlandse deel van het eiland is 34 vierkante kilometer groot. De hoogste top (Sentry Hill) is 341 meter. Bijzondere bomen op Sint Maarten zijn de flamboyant (een nationaal symbool), de kapokboom en de Red Gum Tree. Verder niet beschreven zijn onder andere de tamarinde, waarvan een exemplaar met een stamomvang van ca. 7 meter op Sint Maarten staat (Cole Bay), de neem (bijvoorbeeld bij Mullet Baty) en de zeedruif.

De flamboyant

De flamboyant (*Delonix regia*) is de nationale boom van Sint Maarten. Hij staat symbool voor emancipatie (vrijmaking van slavernij) en de door het volk gekozen nieuwe status van het eiland. De status van autonoom land werd officieel op 2 juli 2001 door de Eilandsraad aangenomen, en daarna bekrachtigd met het planten van een flamboyant. De boom is niet inheems op Sint Maarten, maar afkomstig uit Madagaskar. De exemplaren op Sint Maarten zijn voor het merendeel nog vrij jong.

De flamboyant wordt alomtewees bewonderd om zijn grote schoonheid. Hij groeit snel en bereikt een gemiddelde hoogte van 5 meter. De boomkroon ziet eruit als een kleurige paraplu.

Opvallend is de metamorfose die de boom ondergaat wanneer – in de maanden mei, juni en juli – de adembenemende felrode, gele of oranjeachtige bloemen de tot dat moment vrij kale kruin voor een periode van ongeveer drie maanden kleuren. De officiële naam van de boom is ‘Royal Poinciana’. Synoniemen zijn Flame Tree, Red Flame, en July Tree.

Links: grote tamarinde op Cole Bay, met een stamomvang van 7 meter. Een deel van de stam zit achter de muur. (Foto: Ruth Boxshall)

Detail van de felgekleurde bloemen van de flamboyant. (Foto: Elsje Bosch)

De kapokboom

De kapokboom (*Ceiba pentandra*), katoenboom of Silk Cotton Tree is een van de giganten op Sint Maarten, bekend en bewonderd om de kolossale hoogten die hij kan bereiken (tot 70 meter) en zijn lange, dikke, horizontaal geplaatste takken. Het indrukwekkendst is echter het bovengrondse wortelstelsel dat uit

Rode en gele bloeiende flamboyanten in het Emilio Wilson Park. (Foto: Elsje Bosch)

de dikke, rechte, met stekels bedekte stam groeit. De boom is ook bekend onder de namen Devil Tree, Jumbie Tree en Kankantrie. Hij behoort tot de familie van onze stokrozen. Bij Sint Peters staat een mooi exemplaar dat 17 meter hoog is.

De kapokboom is inheems in Meso-Amerika en het noordelijk deel van Zuid-Amerika. Of de soort van oorsprong ook thuishoort op de Antillen, is niet met zekerheid te zeggen. De Maya's vereerden de Silk Cotton Tree, die ze 'Ceiba' noemden. Het was bovenal hun Wereldboom. Tot het kappen van deze bomen mocht pas worden overgegaan nadat op rituele wijze toestemming van de boomgod was verkregen.

De Red Gum Tree van het Mullet Bay golfterrein

De Red Gum Tree (*Bursera simaruba*) kent vele namen, waaronder 'gumbo limbo' en 'turpentine tree'. In het Papiamentu heet hij 'Palu di sia kora'. 'Sia' betekent zadel; er werden zadels van het hout gemaakt.

Deze boomsoort is afkomstig uit tropisch Amerika, dat wil zeggen het gehele Caribische gebied, van Mexico tot Venezuela. De soort gedijt vooral in droge gebieden. Hij is goed te herkennen aan de roodbruine, grillig gevormde stam met zijn afschilferende, sterk naar terpentijn geurende, roodachtige bast. De hars van de boom werd al door de Indianen benut als lijm en vernis, maar ook als brandstof: ze smeerden hun fakkels in met het klevende goedje.

De Red Gum Tree verliest zijn bladeren tussen januari en maart, en krijgt dan, vooral in het donker, het aanzien van een naakte persoon. Vandaar dat hij ook wel de 'Naked Boy Tree' of 'Naked Indian Tree' wordt genoemd. De benaming 'toeristenboom' komt als volgt: de rode dunne bast die altijd aan het vervellen is, ziet eruit als een blanke toerist die te lang in de zon heeft gezeten! Op Sint Maarten zie je hem veel in de droge gebieden, onder andere langs de weg naar Cole Bay. Het exemplaar op

Kapokboom met grillige stam en stam- en plankwortels bij Sint-Peters. (Foto: Elsje Bosch)

de foto staat op het terrein van de golfbaan in Mullet Bay. Hij heeft een stamomvang van 2 meter, is 3 meter hoog en heeft een kruin met een doorsnede van 3,5 meter.

Red Gum Tree op het golfterrein bij Mullet Bay. (Foto: Elsje Bosch)

Sint Eustatius

Het eiland Sint Eustatius is maar 21 vierkante kilometer groot. Het hoogste punt ligt op 602 meter hoogte.

Op de bodem van The Quill staat waarschijnlijk de grootste boom van het Koninkrijk der Nederlanden. Het is een *Ficus citrifolia* (ofwel kortbladige ficus), een boomsoort die tot een enorme omvang kan uitgroeien, mede door de brede stamvoet met plankwortels. Ook de ficus van Sint Eustatius heeft dinosaurusachtige, buitenproportionele afmetingen die hem een wonderlijk en indrukwekkend aanzien geven. De ouderdom van deze boom is om die reden wel geschat op ca. 800 jaar. Ficussen kunnen echter erg snel groeien, en waarschijnlijk is dit exemplaar dan ook aanzienlijk jonger.

De naam Quill is afgeleid van het Nederlandse 'kuil'. Het is een grote krater die op een hoogte van 600 meter boven de zeespiegel ligt. De kraterbodem bevindt zich op 273 meter. Het is een slapende vulkaan, waarvan de laatste uitbarsting meer dan 1600 jaar geleden plaatsvond. Inmiddels heeft zich een natuurlijk regenwoud met tal van planten- en diersoorten ontwikkeld op de bodem en wanden van de vulkaan. Een van die soorten is de ficus. De vulkaan en zijn omgeving, in totaal zo'n 3,4 vierkante kilometer, heeft sinds 1998 de status van Quill/Boven Nationaal Park. Daarmee is dit het eerste Nationale Park van de Nederlandse Antillen.

Saba

Het eiland Saba is het kleinste Bovenwindse eiland en meet 13 vierkante kilometer. Het hoogste punt is 880 meter. Op Saba is heel mooi te zien hoe de vegetatiezones met karakteristieke boomsoorten en planten, die zich uitstrekken vanaf de kust tot het regenwoud, van elkaar verschillen. Op de top van de Mount Scenery staan we in een tropisch bergnevelwoud, het 'Elfenwoud' genoemd. Dit is een

vrijwel ongerept gebied van ca. 10 hectare dat – afgezien van kap voor de bouw van een antennetoren – nooit door mensen is verstoord. Het is het enige nevelwoud van de Antillen. Er komen bomen voor, met name bergmahonies, van wel 15 meter, wat op deze hoogte zeldzaam is. De naam Elfenwoud is afgeleid van het Engelse Elfin woodland en hangt samen met de sprookjesachtige, in wolken gehulde en met mossen bedekte boomstammen die hier veel voorkomen.

In 1998 heeft de orkaan Georges grote schade aangericht aan het Elfenwoud. Op zich is dit niet zo verontrustend, omdat de vegetatie zich altijd weer herstelt van stormschade. Er zullen echter vele jaren overheen gaan voordat er weer bomen van enige afmetingen in het woud te vinden zijn.

Links: de ficus van de Quill-krater: de grootste boom van het Koninkrijk der Nederlanden? (Foto: Henkjan Kievit)

Opmerkelijk gevormde stam van een flamboyant op de weg naar Booby Hill, nabij Windwardside op Saba. (Foto: René Caderius).

De Benedenwindse Eilanden

Aruba

Aruba is 190 vierkante kilometer groot. De hoogste top is 188 meter. Het eiland is droog en de plantengroei is weinig weelderig. Karakteristiek voor Aruba is de dividiviboom of watapana (*Caesalpinia coriaria*), ook wel ‘waaiboom’ genoemd vanwege de scheve, naar één kant

groeïende kroon – gevolg van de passaatwind. Die typische scheefgroei hebben wel meer boomsoorten. De zaden van de dividiviboom, waaruit looistof werd gewonnen, waren vroeger een exportproduct. De nectar van de kleine gele bloemen trekt talloze bijen aan.

De steenhoutboom of ‘mata di piska’ (ook wel *Jacquinia armillaris* genoemd, vroeger *Jacquinia barbasco*) is een kleine boom die op

Aruba groeit in dwergstruikvegetaties op kalkterrassen en op heuvels. De boom bevat rotonone, een gifstof waarmee vis wordt gevangen in rustige binnenwateren. De steenhoutboom komt overigens op alle drie de ‘ABC-eilanden’ voor.

Bonaire

Bonaire is een vrij vlak land en is 288 vierkante kilometer groot. In het noorden van het eiland is een bergtop van 240 meter. Het heeft een arme bodem, behalve het noordelijke deel dat vooral droogteminnaars zoals acaciabomen herbergt.

Een karakteristieke boom op Bonaire is de pokhoutboom (*Guaiacum officinale*; een andere benaming is *Guayacán* of, in het Papiamentu, *Wayaká*). Hij is niet algemeen. Pokhout is het zwaarste hout dat er bestaat, zo zwaar dat het niet op water drijft. Het pokhout werd medicinaal gebruikt en daarom ook wel ‘*lignum vitae*’ genoemd. In 1508, zestien jaar na de eerste reis van Columbus naar Amerika, was deze boom in Spanje al een handelsartikel. Het hout is sterk en erg vet, en werd om die reden gebruikt voor het maken van katrollen. De prachtige blauwe bloemen vormen een van de nationale symbolen van Jamaica.

Links: Steenhoutboom met een scheve kruin vanwege de passaatwind. (Foto: Gerard van Buurt)

De pokhoutboom met het hardste hout ter wereld. (Foto: Gerard van Buurt)

Een andere boom die men hier aantreft, is de verfhoutboom (*Haematoxylum brasiletto*). Het hout hiervan werd vroeger in het Amsterdamse rasphuis, een gevangenis, fijn gemaakt.

Curaçao

Curaçao is met zijn 444 vierkante kilometer het grootste eiland in het Caribisch gebied; het hoogste punt bevindt zich op 375 meter. Net als op Sint Maarten staat op Curaçao een grote kapokboom met grillige stam in het hofje 'Hofi Pastor'.

Een andere opvallende boom op Curaçao is de *Prosopis juliflora*, een boom met kronkelige takken en ragfijne acacia-achtige blaadjes. Het is een belangrijke honingboom van de vlinderbloemigen. Op elk van de Benedenwindse Eilanden heeft hij weer een andere naam op Curaçao 'Indju', op Aruba 'Quihi' en op Bonaire 'Palu di kui'. In het Engels heet hij Mesquite tree. De boom komt voor in de droge streken van Midden- en Zuid-Amerika en ook als invasieve soort in andere werelddelen. De peulen van deze forse boom worden gebruikt als veevoer.

Door de straffe wind heeft de boom (*Prosopis*) deze opvallende vorm gekregen. (Foto: Gerard van Buurt)

